

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Elan**

səh. 201. “T-152” qəzetdə “521-T” kimi getmişdir.

Nadir şah Əfşar

səh. 201. “milli səhnəmizin zəhmətkeşi”: qəzetdə “milli səhnəmizin zəhmətini” getmişdir.

Xatimə

səh. 202. “bu sifətləri haiz olduğu”: qəzetdə “sifətləri” yerinə “sənətləri” getmişdir. “fikir-zikir edirdilər”: qəzetdə “fikir-fikir edirdilər” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 203. “Veymar” (yaxud Veymar Respublikası): Almaniya tarixində 1918-1933-cü illəri əhatə edən respublika dövrü.

Sülh ətrafında

səh. 203. “Kiao-Çao” [Kiautschou]: Çinin şərqindəki Şandun yarımadasının cənub sahilində, 1898-1914-cü illərdə mövcud olmuş Almaniya koloniyası. 1914-cü ildə Yaponiya tərəfindən işğal edilmiş, 1922-ci ildə Çinə qaytarılmışdır.

“Şandun” [Shandong]: Çinin şərqində əyalət. XIX əsrdə Almaniyanın maraq dairəsinə daxil olmuşdu.

Tətıl və işğal ordusu haqqında

səh. 209. “Bizə istiqanlı qəhrəmanlar lazım deyil, lazım olan inqilabçı işçilərin dəmir səfləridir.”: “Нам истерические порывы не нужны. Нам нужна мерная поступь железных батальонов пролетариата.”

səh. 210. “Avam və Lordlar Kamerasındakı”: Britaniya Parlamentinin İcmalar Palatası və Lordlar Palatası nəzərdə tutulur.

səh. 211. “Savdepiya”: Rusiya Deputatlar Soveti; məcazi mənada Sovet Rusiyası nəzərdə tutulur.

Erməni mətbuatı

səh. 217. “yeni türklər”: Osmanlı imperiyasında sultan II Əbdülhəmidə müxalif olan gənc ziyalılar nəslinin meydana gətirdiyi “Jön türklər” (yaxud “Gənc türklər”) hərəkatı nəzərdə tutulur.

Cümə, 16 may 1919-cu il, nömrə 182

AZƏRBAYCAN*Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir*

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 15 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 16 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

**Hökumət Teatrosunda
Axşam tamaşası****NADİR ŞAH ƏFŞAR**

Milli səhnəmizin müqtədir və mahir xadimi və sabiq baş rejissoru mərhum Hüseyn Ərəblinin qəbri üstə abidə rəzk [abidə qoymaq] və biçiz [köməksiz] qalmış ixtiyar validəsinin məişətini təmin etmək və ehtiyacını rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyəti cümə günü şabanül-müəzzəm ayının 15-də 1337 sənə (mayın 16-da 1919-cu ildə) milli səhnəmizin zəhmətkeşi mərhum Hüseyn Ərəblinskinin ruhunu dərxatir [yad] etmək üçün Müdiriyyətin aktyorları tərəfindən mərhum Hüseynin sevdiyi “Nadir şah Əfşar” faciəsi mütəntən [təntənəli] surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Bu tamaşanın həm mənəvi və həm də maddi cəhətini nəzərə alaraq, Müdiriyyət, aktyorları ilə bərabər ümidvardır ki, möhtərəm camaatımız fəvqə məzkur [yuxarıda deyilən] məqsədə diqqət edərək həman günü işbu tamaşada

isbatı-vücut [iştirak] etməyə əhəmiyyət verməklə belə axırncı dəfə olaraq mərhumun ruhunu dərxatir və şad edərlər. Bununla əlavə olunur ki, bu tamaşada “Nadir şah” rolunu ifa edən məşhur artist Abbas Mirzə Şərifov mərhum Hüseynin öz səliqəsi ilə tikdirdiyi Nadir şah libasında çıxacaqdır.

Biletlər indidən cəmi aktyorların iştirakı ilə əldə və teatrın kassasında satılmaqdadır. Bu məqsədə ianə olunarsa, idarəmizdə (Qubernski küçədə nömrə 43) kamali-məmnuniyyətlə qəbul edilib ianə sahibinin verdiyi paranın qədəri və ismi qəzetlər vasitəsilə göstəriləcəkdir.

Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.

Müdir: Zülfüqar bəy Hacıbəyli

ŞƏKİLLƏRİN NƏZƏRİ-DİQQƏTİNƏ!

Həmin may ayının 16-da Parlaman dairəsində “Əhrar” fraksiyasının salonunda səhər saat 9-da Şəki Həmvətənlər Cəmiyyətinin ümumi iclası olacaqdır. Bilümmum [bütün] şəkililərin təşrif gətirmələrini rica edəriz.

Müvəqqəti Komissiya

8772

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

12 mayıs

(keçən nömrədən mabəd)

General Miln[in] elanı haqqında Sosialist fraksiyası tərəfindən hökumətə verilmiş olan suala Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətlərinin cavabı münasibətilə Əhməd Cövdət bəy söz alaraq şu nitqi irad edir [söyləyir]:

Əhməd Cövdət [Pepinov] - Əfəndilər! Əlbəttə ki, bizim fraksiyamız hökumətə bu sualı verərkən bundan bir məqsəd vardı və təbii, əhəmiyyəti olmasaydı, bu sualı da verməzdi. Məəttəssüf [təəssüf ki], əhəmiyyəti vardır. Azərbaycanın camaat vəkilləri məmləkətdə nə kimi əhvalat cərəyan edərsə bilməlidir, ta ki bizim vasitəmiz ilə də camaat vəziyyəti anlasın. Burada Rəisi-vükəla buyurdular ki, elanın əhəmiyyəti qalmamışdır. Üç ay irəli İstanbulda çap olunmuşdur və texnik cəhətdən buraya gec gəlib çıxmışdır. Kaş öylə olaydı, əhəmiyyətsiz olaydı. Lakin zənn etməyiriz ki, əllərində bütün dəryalar və simsiz teleqramlar bulunduğu halda ingilis dövləti üçün texnik cəhət kağızların gec gəlməsinə bais olsun. Hərgah həqiqətən də bu elannamənin əhəmiyyəti olmasaydı, İngilis Komandanlığı onu yapıdırmazdı. Madam ki, vurulmuşdur, onda, əhəmiyyəti də vardır demək. Əgər Rəisi-vükəlanın buyurduğu kimi bu elan tətillə qarşı olsaydı, bu da həqiqətlə düz olmasın gərək, çünki biləks [əksinə], bu tədbir bəlkə daha da tətillin artmasına

səbəb oldu. Və bu da əgər yalnız tətillə üçün olmuş olsaydı, yalnız Bakıda vurulardı, daha Zaqafqaziyanın başqa yerlərində yapıdırmazdı. Fəqət, məlumatımıza görə, Tiflis istisna olaraq, Zaqafqaziyanın qeyri şəhərində də vurulmuşdur. Bu vaxta kimi ingilislər bu elannamələri saxlayıb indi isə yapıdırırlar.

Deməli ki, bir əhəmiyyəti vardır. Buna görə bizim də bu məsələyə əhəmiyyət verməyimiz lazımdır.

Elannaməyə keçmədən əvvəl ona aid bir neçə kəlmə danışmaq istəyirəm. Müharibə bir tərəfin məğlubiyyəti ilə qurtarandan sonra zənn olunurdu ki, qalib, məğlub və bitərəf dövlətlərin nümayəndələrindən ibarət Sülh Konfransı qurulacaqdır. Bir çoxları Sülh Konfransı qurulacaq da, o konfransda mübahisəli məsələlər də adılanə surətdə həll ediləcəkdir; bir çoxları Sülh Konfransından məzlum və məhkum millətlərin azadlığı və daha bir çox şeylər gözləyirdilər. Bütün cahən və bəşəriyyət gözləyirdi ki, bu qanlı müharibədən sonra qurulacaq Sülh Konfransı yeni yaşama əsasları düzəldib, dünya da yeni bir həyat dövrəsinə girəcəkdir. Lakin qəzetə oxuyub təqib edənlər bilirlər ki, neçə aydan bəri davam edən Sülh Konfransı bu şeylərə oxşayan bir şey ortaya çıxara bilmir. Bu Sülh Konfransı millətlər konfransı deyil, qalib və məğlubların Sülh Konfransı deyil, ancaq qaliblərin konfransıdır. Orada sülh şəraiti ancaq məğlub millətlərə təklif və diktə etmək üçün çıxarılır.

Bu günlərdə almanların nümayəndəsini oraya çağırırlar və onlara sülh şərai-

tini veriblər ki, 2 həftəyə ya qəbul və ya rədd etsinlər. Bir vaxt vardı ki, Vilson[un] 14 maddələrindən çox dəm vurulurdu. İndi isə onlar da həyata tətbiq olunmayıdır. Onun əvəzində isə, beş qalib dövlətlərin təklifləri ancaq ortaya qoyulub tətbiq olunur.

Bilirsiniz ki, millətlərin bəqası adında bir təşkilat düzəltmək fikri var idi. İndi aşkar olur ki, o da beş qalib dövlətin birliyinə dönübdür. Və teleqramların gətirdiyi xəbərlər də aydın göstərir ki, Sülh Konfransı dünyada yeni əsaslar və təbəddülata [dəyişikliyə] meydan verməyib, yaşadıqca köhnə imperalizm və burjuazni əsaslarını daha da möhkəmləndirmək və rahatlandırmaq istəyir. Yeni ölkələr qəsb edilir, yeni mandatlar paylanır. Türkiyə vilayətlərindən Suriyanın mandatını birisinə, Fələstin birinə, Ərəbistan, Misir birinə, Ermənistan birinə verilibdir. Demək onlardan sonra Zaqafqaziyanın da sırası gəlmişdir. Əgər Avropa Sülh Konfransı doğrudan da dünyada yeni əsaslar qurmaq istəsəydi, o vaxt cümlə millətlərin nümayəndəsini çağırıb ədalətli bir sülh yapa biləcək konfrans təşkil edə bilərdi. Fəqət, cahən imperialistləri bunu yapa bilməzlər və önümüzdəki faktlar da göstərir ki, həqiqət də böylədir. İndi burada qarşımızda İngilis Komandanlığı vardır ki, beş aydır onlarla münasibətdə bulunuruq. Rəisi-vükəla doğru söylədilər ki, ingilislər əvvəl dəfə buraya gəldikləri vaxt buraxılan intibahnamələr [vərəqələr, bəyanamələr] nəzərə alınmalıdır. Doğrudur, o vaxt İngilis Komandanlığı Azərbaycan xalqının arzusunu və əzmini bilməmiş və bəzi sərsərilərin iftiralalarına inanmaqda

idi. Bunlara baxmayaraq, onların general-qubernatorluğu yalnız hərbi olub, ancaq Bakıya aid idi. Zaqafqaziya ilə əlaqəsi yox idi.

Biz arzu edərdik ki, bu elannamənin əhəmiyyəti olmasın və yalnız divarda qalsın. Madam ki, burada İngilis Komandanlığı vardır, onlarla hesablaşmağa məcburuz. Və bu barədə onlar haqqında bir neçə söz deməliyəm.

(mabədi var)

VƏTƏN GƏNCLƏRİNƏ BİR QAÇ SÖZ

Məlumdur ki, heç bir hökumət ordusuz yaşayamz. Hökumət kəndi mövcudiyətini göstərmək, təbiri-axərlə [başqa sözlə], boynuna yüklənmiş ağır milli vəzifələri ifa üçün istinad edəcəyi ən mühüm amil və ən birinci qüvvət vətənin ruhu məsəbəsində [yerində] bulunan ordudur. Bir millətin səhneyi-dünyada tutduğu mövqe, o millətin ordusunun müntəzəm, müstəqim və ruhu yüksək olması halları ilə mütənasibdir.

Sənərlə rus çarizmi altında əzilərkən insan dərəcəsinə sayılmaya haqqımız olmasın. Biz azərbaycanlılar bu gün kəndi müqəddəratımızı, istiqlalımızı kəndi əlimizdə bulundurmaq istəyiriz. Burasından əmin olmalıdır ki, sözüümüzü dinləyəcək canlı və mükəmməl qüvvəyə, yəni müntəzəm bir orduya malik olmadıqca, istədiyimizə nail olmamız pək şübhəlidir.

Bu gün, daha doğrusu, müqəddəratımız, bütün haqq və hüququmuz sün-

gümüzün ucundan asılıdır. Bu qüyudatı mütalidən [bu qeydləri nəzərə aldıqdan] sonra bir də mühitimizə baxalım. Nə görürüz? Əsgərlik kimi şanlı, müqəddəs vəzifədən iraz edən [qaçan, üz çevirən] və övladlarını bu yoldan qurtarmağa çalışan bir çox atalar... Bu gün hər fərdimiz boş-boğazlığa xitam verərək qışlalara [kazar-malara] girəcəyimiz yerdə, övladlarımızın böylə müqəddəs vəzifədən kənar olması üçün ətkəllərlə paralar tökürüz. Bəzimiz İran pasportu alaraq İran rəyyətiyəz deyə, bəzimiz də min dürlü dəsaıs [fırıl-daqlar] və hiylə ilə qaçırız. Əsgərlik denilincə, hər bir fərdimiz fəlakət ocağı, ölüm ayağıdır zənn edirik.

Övladlarımızı vətən mühafizəsi kimi müqəddəs bir vəzifədən kənar edib də əziyyət verməyelim. Pəki! Ya qəflətən yarın əcnəbi bir əl vətənimizə təcavüzlə uzadıldıqda milli və dini yaşayışımızın nasıl olacağı[nı], hər fərdimizin vəhşi sürülər kimi ovlanacağını nə üçün düşünməyiriz?

Bu gün zaman icabatı [tələbləri] ilə bir çox islahata möhtac isək də, onlar müruri-zamanla [vaxt ötdükə] düzələr. Fəqət bu gün vətən gənclərinə tərəttüb edən [əhdəsinə düşən] vəzifə təmiz ürək və saf vicdanla qışlalara girərək bir təkamülü-əsgəriyyə meydana gətirməkdir [hərbi təlim almaqdır]. Ətrafımıza baxalım da, kiçik, böyük millətlərdən ibrət alalım.

Məlumdur ki, hər kəsin bir ümidi olur. Millətin də milli bir ümidi olur ki, o da zaman və inqilabdır. Bu iki qüvvətin hüsula gəlməsini dərnəzər edərək [nəzərdə tutaraq] səy edərsək, istədiyimiz hər amalı, hər qayəni əldə edəcəyimiz

mühəqqəqdır [şübhəsizdir].

Vətənimizin bir çox yerlərində övladlarını azad etmək uğrunda ətkəllərlə para saçan bəzi atalar vardır. Ya hanı həmiyyət? Vətən namusu, vətən qeydi böyləmi çəkilir?

Orasını düşünməyiriz ki, bu gün, ümumiyyətlə, əl-ələ verərək qızıl qanlarımızı gözəl qayə uğrunda axıtmağa hazır olmazsaq, bədihidir [açıqdır] ki, ümid günəşlərimiz tülu etməyəcək [doğmayacaq] və vətənimizdə o qızıl qanların əks səmərəsi olan qızılgüllər və çiçəklər açılmayacaq. Vətən övladı da cənnəti-səadətdə deyil, guşeyi-rəzalətdə yaşayaraq əziləcəkdir. Düşünməlidir ki, bir zamanlar sətvət və şükuhları ilə [gücləri və ehtisamlarıyla], əzəmət və qüvvətlərlə dünyanı titrədən əcdadımız ordu, əsgərlik sayəsində istədiklərini yapmağa müqtədər olaraq hakimiyyət kürsülərindən hökmran olurdular. Türk oğlu yurdunu anlamazlığa qapılaraq silahını yerə atıb süngüsünü çıxarar-çıxarmaz, əski əzəmət və qüvvət də tədricən yoğalmağa [yox olmağa, itib getməyə] başlamışdır.

Artıq qullar kimi haqqımızda müamilə [rəftar] edildiyinə xitam verdiməliyiz və mövcudiyyətimizi göstərmək üçün hər fərdimiz silaha sarılıb süngünü qucaqlamalıyıq. Bu gün keçirdiyimiz vəz [vəziyyət] və əhval bizim üçün həyat və məmət mənzələsindədir [ölüm-qalım məsələsi yerindədir]. Bu gün isbatı-vücut edərək [özümüzü göstərərək] cəladət [igidlik] və rəşadətimizlə əsgəri qışlalarımızı təzyin etməzsək [bəzəməzsək], irəlində vətənimiz əcnəbi ovlağı olmaqla üfüqümüzdə qara buludlar oynayacaqdır.

Bu gün hatifi bir nida [qeybdən gələn

bir səs, bir nida] bizim də acizlər, zəiflər sırasından çıxaraq tam bir istiqlalə nail olmamız üçün “Silah başına!” əmrini verir. Bu qəti və layətəğəyyər [dəyişməz, möhkəm] əmrin önündə hər azərbaycanlı həmiyyət və mətanəti-fövqələdə ilə diz çökərək vətən imdadına qoşmalıdır, ta ki bu surətlə babalarımızın getdiyi izlər[!]ə gedərək tariximizin yenə əski zərrin [qızı] səhifələrini işğal edəlim.

Əbdürrəhim Ağakışızadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Əfqanıstan və inqilab

Moskva - Şura Rusiya ilə Əfqanıstan arasında bir rabitə əmələ gətirmək üçün Moskvaya gəlmiş olan Milli Hind Konqresi üzvü professor Bərekətullanın müsaibəsi qəzetələrdə dərc edilmişdir.

1919-cu il mart ayında əfqan əmiri Həbibulla xan qətl edildikdən sonra ingilisləri görmək istəməyən Əmanulla taxta çıxmışdı. Bərekətulla Moskvaya Əfqanıstanın fəvqələdə səfiri sifəti ilə göndərilmişdir və məqsəd Əfqanıstanla bolşevik hökuməti arasında daimi əlaqə peyda etməkdir.

Məlum olduğu üzrə, Əfqanıstanla İngiltərə arasında olan xüsusi əhdnaməyə görə, Əfqanıstan İngiltərədən başqa heç bir dövlətlə siyasi və diplomasi əlaqədə buluna bilməzdi. Şimdi Əfqanıstanın bu xətti-hərəkəti ilə həman əhdnamə ləğv edilmiş olur. Əfqanıstan sərmayədar (kapitalist) bir dövlət deyildir. Şura hökumətinin cahangirlərə [imperialistlərə] qar-

şı mübarizə açmaq dəvətnaməsi, gizli müahidələrin [sazişlərin] elan edilməsi Əfqanıstanda artıq təsir bağışlamışdır. (Burada xəbər qarışmışdır).

- Almaniya milləti təklif edilən sülh müahidəsinə [sazişinə] heç bir halda razı olmaz. Fəqət onlar münasib vaxt bəkləyəcəklərdir ki, həman müahidəni heçə yendirsinlər. Məğlub dövlətləri şimdiki halda qurtara biləcək yeganə vasitə ümum cahan inqilabı olacaqdır.

- London - Rəsmi surətdə verilən xəbərlərə nəzərən, Arxangelsk cəbhəsində Müttəfiq qoşunların həmləsi müvəffəqiyyətli olmuşdur.

Çörçill öz nitqində bəyan etmişdir ki, Rusiyada olan qitətin [hərbi hissələrin] təgəyir və təbdil ediləcəyi [dəyişdiriləcəyi] barəsində Rəisi-vükəla [Baş nazir] onu inandırmışdı. Bolşevizm bütün cahanda ən dəhşətli bir şeydir. Ondən xilas olmaq yolu Almaniya üçün açıqdır. Bolşevizm qarşısına müharibə açan və bolşeviklərin qabağında möhkəm sədd olan Almaniya demokratiyası cahani-mədəniyyət ilə birləşməyə birinci qədəm qoyur.

Eston Hökuməti

Novoçerkassk - Müttəfiq mənbələrdən verilən xəbərlərə nəzərən, Estoniya Parisdə olan nümayəndəsi vasitəsilə Fransaya Estoniyada müstəqil dövlət elan və Milli Məclis dəvət edildiyini ixtar etmişdir [xəbər vermişdir].

- Londonda müntəşir [nəşr olunan] “Novosti mira” qəzetəsi yazır ki, mövsuq

[mötəbər] mənbələrdən aldıkları məlumatı görə, hal-hazırda bolşeviklərin güclü ordusu vardır. Yenə həmin qəzetənin məlumatına görə, Almaniya Xariciyyə naziri Brokdorf-Rantsau, Kautski ilə bərabər bolşeviklərlə danışığa girişmək üçün Moskvaya əzimet edəcəklərdir [yola düşəcəklər].

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniyaya təqdim edilən sülh şərt-naməsi

(*keçən nömrədən mabəd*)

1917-ci il noyabr inqilabı zamanında bağlanmış olan və Rusiya torpağına aid olan Brest-Litovsk və sair müahidənamələr [sazişlər] ləğv edilməlidirlər. Bu müahidənamə mövcubincə [əsasında], Müttəfiqlər Rusiyanın Almaniya tərəfindən təminat alması hüququnu saxlayırlar. Almaniya Yaponiyanın hər bir hüququnu və Kiao-Çaoda olan dövləti əmvalını [mal-mülkünü], Sindaoda Sankoya qədər məsafəni Yaponiyaya tərk etməlidir. İki ayın müddətində Almaniya öz ordusunu tərxis etməlidir. Almaniya ordusu 100 min nəfərə yetirilib, könüllü üsulu əsasında olmalıdır. Ərkani-hərb [Hərbi qərargah, Baş ştab] ləğv edilməli və Hərbiyyə Nəzarətində olan mülki ştab ixtisar edilməlidir. Siyahıda göstərilən miqdar-dan ziyadə ləvazimi-hərbi hazır edilməməlidir. Boğucu qazlar və yandırıcı əczalar [dərmanlar, məhlullar], tanklar və zirehli avtomobillər emalı qadağan edilir. Almaniyanın qüvvəyi-bəhriyyəsi [donanması] 6 zirehli, 6 yüngül kruvazer [kreyser], 12 müxrib gəmi [destroyer] və 12

torpedodan ziyadə olmamalıdır. Qalan hərbi gəmilər Müttəfiqlərə təslim edilməlidir. Bəhri ştab [Donanma qərargahı] 50 min nəfərdən ziyadə olmamalıdır. Almaniya bütün təhtəlbəhləri [sualtı gəmiləri] qaytarmalıdır. Yeni təhtəlbəhlər inşası və əldə edilməsi qadağan edilir. Bəhri ştab cəm edilməsi uzun müddətlə könüllü üsulu əsasında olmalıdır. Almaniyanın hərbi və bəhri hava flotu olmalıdır. Yalnız 100 hidroplan saxlaya bilsin, bunlar da oktyabrın 1-nə qədər minaları axtarış tapmalıdırlar. Qeysəri-məğlubun [məğlub kayzerin] təslimi tələb ediləcəkdir. Beş düvəli-müəzzəmənin [beş böyük dövlətin] birer nümayəndələrindən ibarət olan Məhkəməyi-Alidə [Ali Məhkəmədə] qeysər mühakimə ediləcəkdir. Həmin məhkəmə müharibə zamanında cinayət yapanları da mühakimə edəcəkdir. Almaniya 7 maddə ilə qrajdanların zərərini ödəməlidir. Almaniya öz müttəfiqlərindən zəbt etdiyi şeyləri tamamilə qaytarmalıdır. Xəsarəti iadə edən [zərərləri kompensasiya edən] Beynəlmüttəfiq [Müttəfiqlərarası] Komissiya Almaniya tərəfindən xəsarəti ödəmək üçün verəcəyi məbləği təyin etməlidir. Bu məbləğ 30 il müddətində verilməlidir. Komissiya Almaniya vergi üsulunu təyin və aşkar edənə qədər Almaniya 1000 lirə verməlidir. Komissiya baş qərargahı Parisdə olacaqdır. Müttəfiqlərin ticarət və balıq gəmilərinə toxunan zərəri son tonna qədər verməlidir. İki ay müddətində Almaniya 1600 tondan böyük olan ümum gəmilərini, 1000-dən 1600 ton arasında gəmilərin nisfini [yarsını] və balıq gəmilərinin dördəndən birisini Müttəfiqlərə verməlidir. Beş il müddətində Almaniya

Müttəfiqlərdən ötrü hər il 200 min ton ticarət gəmiləri inşa etməlidir. Almaniya öz iqtisadi qüvvələrini xarab olan yerlərin abadlığı üçün vagüzar etməlidir [verməlidir]. Buna görə də öz makinalarını verib, abadlıq üçün lazımı material hazırlamalıdır. On il müddətində Almaniya Fransada kömür ehtiyacını rəf etməlidir [aradan qaldırmalıdır]. Bundan əlavə, Fransaya ixtiyar verməlidir ki, hər il 7 milyon ton Almaniya kömür alsın. Böylə haqq Belçika və İtaliyaya dəxi verilməlidir. Elba, Oder, Neman və Tuna [Dunay] nəhləri beynəlmiləl elan edilməlidirlər. Süveyş kanalı sərbəst olmalıdır. 15 il müddətində təminatdan ötrü Reyndən qərbə olan yerlər və istehkamlar Müttəfiqlər əlində olmalıdır. Hərgah sülh şəraitinə tamamilə əməl edilərsə, beş-on ildən sonra istila müddəti əskilə bilsin. Almaniya Brest-Litovsk və Bükreş [Buxarest] müahidənamələrinin ləğv edilməsini təsdiq etməlidir.

Almaniya sosialistlərinin bütün cahan sosialistlərinə xitabnaməsi

Berində müntəşir [nəşr edilən] “Forverts” qəzetəsində Almaniya sosialistləri bütün cahan sosialistlərinə işbu xitabnamə ilə müraciət etmişlərdir:

“Versal Sülh Əhdnaməsinin layihəsi sülh tərəfdarlarına ən ağır təsir eylədi. Versal diktəsi ilə təklif edilən və cəbrən biza qəbul etdirilən sülh əhdnaməsi milli müdafiədə socialist firqələrinin əxz etdikləri [tutduqları] mövqedə haqlı olduqlarını isbat edir. Biz həmişə bildirdik ki, Etilaf [Antanta] dövlətləri sülh tələqin etdikləri təqdirdə Almaniyanı nə kimi xətrələr [təhlükələr] gözləyir. Ona görə də

var qüvvə və vasitələrlə bu əhvalın qarşısını saxlamaq istədik. Başqa yerlərin sosialistləri! Şimdi siz bir xətti-hərəkətimizi düşünürsünüz? Biza tələq edilən sülh Almaniya Cümhuriyyətinin qəlbəgahına mühlik [öldürücü] bir zərbə təşkil edir. Sərmayədar Fransa, İngiltərə və Amerika hökumətlərinin planı ilə socialist Almaniya üçün qəbulu qeyri-mümkün hal törədirlər. Eyni zamanda beynəlmiləl sosializmə mühlik zərbə endirilir. Biz Almaniya sosialistləri bütün müharibə zamanında sülh tərəfdarı olmuşuq. Bizim arzumuz millətlərin sülh və müsəlmlətlə [əmin-amanlıqla] yaşamaları olmuşdur. Tainki bu yol ilə yeni müharibə bir dəxi təkrar edilməsin. Etilaf [Antanta] dövlətləri bütün müharibə zamanında bütün cahana bildirdilər ki, onlar qey-sər və Almaniya zabitanı [zabitləri] qarşısına müharibə edirlər, Almaniya milləti qarşısına müharibə et[mə]mişlərdir. Fəqət Versal müahidəsi büsbütün Almaniya millətinin əleyhinə tərtib verilmişdir. Hərgah iqtisadi və mali təzyiqaat vücudə gələrsə – necə ki belə də zənn edilir – o zaman Almaniya əməlləri qulama dönərək ancaq sair yerlərin sərmayədarlarına xidmət etməlidirlər. Almaniya milləti müharibədən yetişmiş xəsarətləri ödəmək istəyir. Noyabrda xəl edilmiş [taxtdan endirilmiş] hökumranının əmri ilə beynəlmiləl qanundan kənar olaraq yetirilən xəsarətləri əda etməyi [kompensasiya etməyi] arzu edir. Almaniya milləti istəyir ki, Belçikanı abad etmək xərcini öhdəsinə götürsün. Almanlar Şimali Fransanın abad və ümrənini [rifahını] öhdəsinə götürməyə razıdırlar. Bunun üçün də, əlbəttə, Almaniya iqtisadi işlərdə

bir intizam olmalıdır. Fəqət Versal müahidəsi Almanyanın iqtisadiyyatı üçün edamdır. Həman şəraiti qəbul etmək imkan xaricində olduğundan, onun keçməsinə Almaniya sosialistləri mümaniət [maneçilik] göstərəcəkdirlər. Eyni zamanda nifrət mənbəyi [olan] dayanmaz 4 il müharibədən dolayı, əsasən, sarsılmış olan Avropa asudə olmaz. Versalda hazır edilən sülh maddələrinin hər biri Vilsonun 14 maddəli müahidəsini gülünc hala qoyur. Almaniya millətinin istiqlalıya haqqı olmaz. Dansiq, Mets və sair əsil Almaniya oblastları Almaniya Cümhuriyyətindən qoparılib, o yerlərin əhalisi cəbrən əcnəbi boyunduruğu altına salınır. Saar hövzəsinin məharətlə, andırmaqsızın ilhaq edilməsinə də əməl etmək qabil deyildir. Hal-hazırda Almaniyanı parçalayıb doğrayan müstəbid Etilaf nümayəndələri qarşısında mütəvəffa [vəfat etmiş] Bismark aciz bir şəxs idi. Etilaf dövlətləri bu sülh təklifi ilə bizə Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] girməmizi təklif edirlər. Cəmiyyəti-Əqvamda da bunlar hökmran olub, Almaniya millətinin əleyhinə gedənlər də Cəmiyyəti-Əqvamda bunlar olacaqlardır. Hər bir ədalətdən kənar olan bu sülh müahidəsi möhkəm və mətin sülh verəmməz. Bu sülh müahidəsi ancaq nifrət törədir. Bu müahidə irticəpərəstlərin milli təşviqatını artırır. Camaatın sosializmə varmasına əngəl törədir. Berndə sülhün ümumi məramnaməsi barəsində bitərəf dövlətlərin sosialistləri Etilaf dövlətləri ilə Mərkəzi Avropa dövlətləri arasında bir saziş əmələ gətirmişdilər. Onlar Vilson notasının təbdil edilməsinə [dəyişdirilməsinə] qarşı etiraz edirdilər. Saar və Dansiq məsələ-

lərinin həllini o surətlə arzu edirdilər ki, bir daha Almaniyanı müharibəyə sövq etməsin. Etilaf dövlətləri möhkəm və mətin sülhün təmin edilməsinə çalışmayıb, yalnız süngülərinə ümidvar olaraq cəbrən fikirlərini yeritmək istəyirlər.

Şimdi beynəlmiləl sosializm səsini öylə çıxararmı ki, qalib cərgəsində özlərini hiss edən hökmranların qulaqlarına o səs yetişsin? Biz zənn edirik, səsini ucaldar.

Almaniya milləti məhv olmaq ərafəsindədir. Bundan əlavə, xəritəyə Avropa müqəddəratı qoyulmuşdur. Bütün məmləkətlərdə camaat dəhşətli faciələri keçirməlidir. Yalnız bir alman milləti tamamilə məhv olmaz. Bu hal sair millətlərə keçəcəkdir. Ona görə, bütün cahən demokratiyası, təcavüzkarana sülhün qarşısına çıxınız. Zira bu təcavüzkarana sülh Avropaya sülh və müsəlmat [əmin-amanlıq, asayış] verməyəcəyi kimi, sosialist məmləkətlərə də dəhşətli zərbə endirəcəkdir.”

Almanların notası

Mayın 9-da Versalda Almaniya Xariciyyə naziri Brokdorf-Rantsau Sülh Konfransı sədri Klemansoya bu məzmununda bir nota təqdim etmişdir:

“Cənab rəis, Almaniya sülh nümayəndələri özlərinə təqdim edilən sülh şərt-naməsinə aşına oldular. Heyət etiraf edir ki, müahidənin baş maddələri əvvəlcə vəd edilən ədalətli sülh əsaslarına müvafiq deyildirlər. Heyət gözləyirdi ki, Almaniya millətinə və bütün insaniyyətə verilmiş olan vədlər bir xülyadan ibarət olub qalacaqdır. Həman müahidədə öylə tələblər vardır ki, heç bir millət onu qəbul

edəmməz. Bundan əlavə, bizim mütəxəssislərin rəyinə görə, tələblərin bəzilərinə əməl etmək əbədən mümkün olmaz. Almaniya sülh heyəti müahidəni müzakirə edəcək, sonra Etilaf dövlətlərinə öz rəy və mülahizətini bildirəcəkdir.”

QƏZETƏLƏRDƏN

Hacı-Tərxandan axırıncı xəbərlər

Bir həftə bundan irəli Hacı-Tərxandan [Həştərxandan] Petrovska, ordan da Bakıya gələn iki nəfər balıqçı Hacı-Tərxan əhvalı haqqında böylə məlumat verirlər:

Burjuaziya bilaistisna [istisnasız] çoxdan həlak olmuşdur. Bunların arasında bir çox keşiş, dava vəkili, müəllimlər və qeyrilər vardır. Bu yaxınlarda çörək və balıq paylarının artırılmasını tələb edən fəhlələrdən 3 minə qədər asılıb güllələnmişdir. Kizlyar səmtində pərakəndə edilən 12-ci Ordu əsgərlərindən sağ qalanları səpmə yatalaq və qara çiçək azarını şəhərə gətirmişlər. Uşağı olan arvadlardan başqa qalan arvadların hamısı 16 yaşından 40 yaşına qədər naxoşlara baxmaqdan ötrü cəm edilmişlərdir. Çörəyin girvənkəsi 40 manat olduğu halda, fəhlələr gündə 31 manat muzd alırlar. Zaqafqaziya haqqında cürbəcür yalan xəbərlər buraxırlar, o cümlədən guya Azərbaycan fəhlələri ayda 120 manat məvacib alıb özləri də ingilis süngüsünün gücü ilə işləyirlər. Hacı-Tərxanda bu xəbərlərə inanmayırlar, çünki kənardan doğru xəbərlər alırlar. Bolşevik komissarlarının bir tək fikri Bakını alıb neftlə bərabər Bakıda olan ərzaq şeylərini çə-

kib aparmaqdır. Çünki bolşeviklərin ərzaq şeylərinə artıq ehtiyacı vardır. Bolşevik idarələrində və Qırmızı orduda xidmət etməyən Hacı-Tərxan əhalisinin arzusu bir növlə Hacı-Tərxan cəlladlarının əlindən qurtarmaqdır. Buna görə ingilis aeroplanları Hacı-Tərxan üzərində uçduqda, bombalardan gözlənən təhlükəyə baxmayaraq, şadlıqla qarşılanmışlardır.

Rusiyada

Bolşeviklər səfərbərlikdə hər növ vəsitələrə əl aparırlarsa da, yenə müvəffəq olmayırlar. Bolşeviklərin cəbhəyə gedən alayları 500-dən artıq olmayır. Bunun da nisfi [yarısı] yolda qaçır.

Petroqrada işğalı

“Çernomorski qazeta”da mayın 4-ü tarixi ilə yazılır: Petroqrada könüllülər tərəfindən işğal edildi. Bolşevik komissarları həpsi edam edilmişlərdir. Pokrovski və Kutelov şayiata görə, Torqovını işğal etmişlərdir. Təfəsilat sabahkı nömrədə.

Samaranın işğalı

Yekaterinodar - OSVAQ qəzetəsinin məlumatına nəzərən admiral Kolçak tərəfindən Samara işğal edilmişdir.

* Moskva - Hərbi İşlər komissarı bəyan edir ki, Qırmızı qoşunlar Romaniya qoşunları və Don hövzəsində Denikin qoşunları qarşısına həmləyə başlamışdır.

Leninin nitqi

Stokholmdan xəbər verirlər ki, Leninin nitqi bütün şəhərdə yayışdırılmışdır.

Bu nitqdə Lenin deyir ki, bolşeviklər işin yarısına qədər öz işlərini görmüşlərdir. O cümlədən burjuaziyaya qalib gəlmişlərdir. Lakin işin çətin nisfi [yarısı] hələ indi başlayır. Cahan inqilabı bolşeviklərin imperializm üzərinə qalib gəlmələrindən asılıdır.

NƏZARƏTLƏTDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin məruzəsi nəticəsi olaraq hökumət tərəfindən Qarabağ general-qubernatoruna əmr verilmişdir ki, təcili surətdə qaçqınları öz yerlərində sakin etmək üçün lazımı tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

- Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin Tiflisdəki konqresində iştirak üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti tərəfindən nazir müavini Rüstəm xan Xoyski cənabları bu günlərdə Tiflisə ezam ediləcəkdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri Zəngəzur qaçqınları haqqında geniş bir məruzə tərtib verərək Vükəla Şurasına [Nazirlər Kabinetinə] pişnihad [təqdim] etmişdir. Məruzədə təcili surətdə qaçqınlara yardım edəcək vəsait göstərilmişdir. Xüsusi bir komiya təşkil edilərək geniş vəkalət və böyük məbləğlə mücəhhəz [təchiz] edilməlidir. Nəzarət məbləği 15 milyon 750 min manat göstərmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti işsizlərin fəna əhvalını nəzərə alaraq müavinət vəsaiti tapmaq məqsədilə nisanın [aprelin] 26-da Kəsbkarlar [Həmkarlar] ittifaqı Şurasına müraciətən, işsizlər əhvalına dair məlumat vermək üçün bir

nəfər nümayəndə göndərilməsini rica etmişdi. Şura Nəzarətin [Nazirliyin] kağızını cavabsız buraxmışdır. Buna baxmayaraq, Nəzarət ikinci dəfə, heç olmasa məlumat verməyi və müavinət vəsaiti göstərilməsini rica etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ticarət və Sənaye Nəzarəti ilə etilafa [razılığa] gəlmişdir ki, Ağdamdakı ərzaq anbarından xəstə qaçqınlar üçün qəhvə qayırılmaq üçün 500 pud ağ arpa buraxılsın.

- Yaxın Şərqdə Amerika Müavinət Cəmiyyəti ancaq ermənilərə müavinət göstərdiyi üçün Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti həman Cəmiyyətə müraciətən rica etmişdir ki, Yevlax şose yolundakı darüleytamı [yetimxananı] da öz ixtiyarına alsın. Oradakı 146 ətfdan [uşaqdan] 120 nəfəri ermənidir.

- Müavinət üçün müraciət edən işə yararlar iş tapmaq arzusunda olduğu, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti bütün milli təşkilatlara müraciətən işə yararların siyahısı təqdimini rica etmişdir. Həman məqsədlə Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti milli təşkilatlardan emalatxanalar və başqa zəhmət müəssisələri güşadı [açılması] haqqında məlumat istəmişdir.

- Ətfalın [uşaqların] fəna halda olduğunu nəzəri-etibara alaraq Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətində xüsusi bir qanun layihəsi tərtib verilməkdədir ki, ətfal əvəzində valideyni və yaxud qəyyumları cavabdəhəndə [cavabdeh] olacaqlırlar.

- Bir çox qaçqınlar işə yarar olduqları halda, iş yoxluğundan dövlət xərci ilə dolanmaqdadırlar. Ümuri-Xeyriyyə və

Nafiə Nəzarəti dövlət xəzinəsi məxari-catını azaltmaq və qaçqınları işə alıdırmaq məqsədilə bir çox emalatxana açmaq təsəvvüründədir.

“Müsavat” firqəsindən Məsai Nəzarətinə böylə bir ərizə verilmişdir:

Məsai Nəzarəti hüzeni-alilərinə!

Aşağıda adları yazılan adamları Sabunçuda Putayevin mədəində qulluqdan xaric ediblər:

Makar Avakimov – maslyonşik [yağlayıcı], Armenak Puryans – tartalşik [dartaşçı], Artun Aqriyev – tartalşik, Qazarşah Nəzərov – tartalşik, Sergey Ambarsumov – tartalşik, Məhəmmədhüseyn Baxşı oğlu – tartalşik, Artun Məliksitov, İsak Ter-Mkırıçov, Kiqor Qiçoqiyov, Alumili Ustinov.

Məsai Nəzarəti-cəliləsi hüzeni-alilərinəndən istirham və rica olunur, bunların geri qəbul edilmələri haqqında sərəncam buyursunlar. Fəhlələr bu barədə fabrika inspektoruna da [fabrik müfəttişinə də] ərizə veriblər.

MÜSAHİBƏ

- 1 -

Bu günlərdə mühərrirlərimizdən birisi Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətində məsuliyyətli bir mövqe tutan bir zat ilə müsahibədə bulunmuşdur. Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarətinin əhvalı, ümumiyyətlə, bu surətdədir: Ticarət və Sənaye Nəzarəti hal-hazırda üç məsələ qarşısında bulunur:

1) İki Nəzarətin birləşməsi münasibətilə məmurlar heyətini əskiltmək;

2) Sabiq Nəzarətlərin nöqsanlarını düzəltmək;

3) Əhalini ərzaq və birinci zəruri şeylərdən təmin etmək və məmləkətin ticarət işlərini təhərə salmaq.

Birinci məsələni Nəzarət böylə həll edir ki, lüzumundan artıq nə qədər xidmətçi varsa, əzl [işdən kənar] edir. Bu məqsədlə 200-dən ziyadə xidmətçi qulluğundan çıxarılır. Şübhəsizdir ki, bu üz-dən xəzinəyi-dövlət ildə milyonlarca iləri olacaqdır. Həm də bu iş pək asandır. İkinci məsələyə gəlincə, burası bir qədər müşküldür, zira sabiq Nəzarətlər o qədər xətalər işləmiş, o qədər nöqsan kəşf edilmişdir ki, bunları təmizləmək, Nəzarət fəaliyyətini düz yoluna salmaq üçün vaxt və ciddən çalışmaq lazım gələcəkdir. Məsələn, sabiq Nəzarətdə Səlimov Hidayət nam [adlı] bir kontrolyor var imiş. Fəqət bu adam rəsmi surətdə təyin edilməmişdir. Anlaşılır ki, hökumətdən maaş dəxi al[m]ırmış. Bu nə üçün imiş? Vəzifəsi nə imiş, dövlət məmuru imişmi, yoxsa nə imiş? Məmur isə nə üçün maaşsız və təyinsiz qalmış? Deyilsə, nə kontrol-bazlıqdır?

İştə, suallar!

Digər tərəfdən, sabiq Ticarət və Sənaye Nəzarətində bir çox sui-istəmal və istifadələr kəşf edilmişdir. Məsələn, bir çox müqavilənamələr əqd edilmiş, fəqət əməl edən yoxdur. Mümkün də olmayacaqdır. Çünki çox adamlarla müqavilə əqd edilib neft icazəsi verilmişdir ki, müqavilənamədə ancaq fəmiyaları var. Amma adları, adresləri, yerləri, nə iş sahibi olduqları əsla məlum deyildir.

Şübhəsiz ki, böylə adamlar müqavilənəməyə əməl etməyəcəklər və onlardan neustoyka [öhdəliyin yerinə yetirilməməsi müqabilində nəzərdə tutulan cərimə] almaq da mümkün olmayacaqdır.

Bundan əlavə, bəzi adamlara icazə veriləndir əcnəbi məmləkətlərə neft aparsın, bu şərtlə ki, müqabilində Azərbaycanla qənd gətirsinlər. Bu adamlar neft və cövhəri aparmışlar, amma qənd gətirməmişlərdir. İndi də gəlib Nəzarətə təklif edirlər ki, qənd əvəzinə üç ay bundan sonra pudu 75 manatdan buğda gətirsinlər.

Əlbəttə, Nəzarət buna razı olmamışdır və ola bilməz də. Zira Nəzarət nümayəndələri Cavad qəzasından təzə taxılı 45 manata danışıbmışdır və alacaqdır və şübhəsizdir ki, 1-2 ayadək təzə taxıl çıxacaq və pudu 20-30 manatadək yənəcəkdir.

Təəccüb burasıdır ki, sabiq Nəzarət bu adamlara nə üçün və hangi təminatla icazə vermişdir.

Bununla bərabər, hökumət məmurlarının özlərinin də sui-istifadə və ehtikarı [möhtəkirlər əməli] kəşf edilməkdədir. Məsələn, Gürcüstan sərhədinə yaxın mövqiflərdən [stansiyalardan] birində yeni Nəzarət kontrolları [Nazirlik müfəttişləri] bir qədər mal tutmuşlardır. Kağızlardan anlaşılmışdır ki, bu mal guya 100 pud saqqız imiş və göndərən mühafizə naçalnik Səfərov imiş. Mal icazəsiz göndərildiyindən, tutub gömrükxanaya göndərmişlərdir. Məlum olmuşdur ki, göndərilən 100 pud saqqız deyil, 116 pud 30 girvənkə parafin imiş.

Şimdi Nəzarət ən böyük bir məsələ qarşısında bulunur. Əhaliyə mümkün olan qədər ərzaq və sair zəruri şeylər

vermək və Azərbaycanla sair məmləkətlər arasında ticarət münasibəti hasil etmək. Bu məsələdə Nəzarət bir çox müşkülata uğrayır.

Məsələn, əhaliyə ərzaq vermək.

Şübhəsizdir ki, camaata ucuz qiymətlə ərzaq şeyləri verə bilmək üçün Nəzarət iki mühüm təşkilata malik olmalıdır. Bunlardan birisi nə yerdən lazım və mümkün isə mal alıb Azərbaycana gətirməli, digəri isə Nəzarət tərəfindən vasitə olaraq ərzaq şeylərini əhaliyə yetirməlidir.

Almaq məsələsinə gəlincə, bu vaxtadək bu xüsusda öylə gözə görünən bir iş görülməmişdir. Böylə bir təşkilat, bir aparat müntəzəm surətdə təşkil edilməmişdir. Bu ya o şəxslərlə bağlanan müqavilənamələr dəxi yuxarıda zikr olunduğu vəchlə, gözlənən və istənən nəticəni verməmişdir. Fəqət bununla bərabər, Nəzarətin yeni heyəti bu xüsusda ciddi tədbirlər görməkdə və ən yaxın zamanda böyük nəticələr əldə edə biləcəyinə əmin olmaqdadır.

O ki qaldı şeyləri paylamaq məsələsinə, burada daha artıq müşkülət çıxır. Bu da möhtəkirlərin xəyanəti və camaatın avamlığından nəşət edir [irəli gəlir]. Böylə ki, məlum olduğu üzrə sabiq nazirlər dövründə Ərzaq Nəzarəti camaatın öz “vəkillərinə” mal buraxırdı ki, xalqa paylasınlar, “vəkillər” isə malları camaata verməyib satırdılar. Bu xəyanəti gördükdən sonra yeni Nəzarət daha öylə adamlara şey buraxmaq istəməyib, camaatın halını nəzərə alaraq qərar vermişdir ki, məsuliyyətli bir müəssisə vasitəsilə paylasın. Bu məqsədlə “Kəndçilər İttifaqı” adı ilə məruf [tanınan] cəmiyyəti yaxın çəkərək Nəzarətdə ona yer vermiş

və əhaliyə ərzaq şeylərini həman cəmiyyət vasitəsilə paylamağa başlamışdır.

Amma xainlər, möhtəkirlər bu işdən narazı qaldıqlarından, fitnəyə [əl atmış], başlamışlardır min dürlü fitnə çıxarmağa. Məsələn, cəmiyyəti xalqın nəzərindən salmaq üçün həman adamlar camaat arasında səs salmışlar ki, guya hökumət bu şeyləri camaata pulsuz paylamaq üçün buraxmışdır. Lakin cəmiyyət üzvləri pulsuz verməyib, camaata satır və hasil olan məbləği öz ciblərinə qoyurlar.

Halbuki bizim Nəzarətdən aldığımız məlumata görə, hökumət o şeyləri pulsuz buraxmayır və əlbəttə, buraxmaz da. Ancaq o cəmiyyətin əli ilə buraxır ki, şeylər gedib camaatın əlinə çatsınlar, həm də ucuz çatsınlar.

Ona görədir ki, camaat bu fitnəçilərin sözüne qulaq asmayaraq nə qədər mal vüsul olmuşsa [çatmışsa], pulunu verməlidirlər ki, Nəzarət dəxi həman pul ilə yenidən mal alıb paylaya bilsin. Əgər böylə olsa, Nəzarət camaata hər şey alıb verəcəkdir. Əhali öz ehtiyacını həman Kəndçilər İttifaqı vasitəsilə bildirərsə, hökumət həmişə onların hər bir ehtiyacını ödəməyə çalışacaqdır.

Fəqət əhalinin ehtiyacı yalnız ərzaq şeylərinə deyil, əlbisəyə, zər'i mala [bitkilərdən hazırlanan sənaye mallarına] dəxi böyük ehtiyacı vardır. Nəzarət bunu da nəzərə alaraq qərar vermişdir, Tağıyev fabrikasının mallarını özü təhvil alaraq ucuz qiymətlə camaata satdırsın.

Amma burada da fabrika tərəfindən böyük müşkülət çıxarılır. Böylə ki, aldığımız məlumata görə, fabrika malları aşağıda göstərilən qiymətlə buraxmağa razı olmuş: bez 11 manat 20 qəpik,

kətan 13 manat, lankord [pambıq parça növü] 13 manat, döşəkağı 25 manat, bomazı 13 manat, ərəbi 35 manat, kripton 15 manat, raqoja [qalın kətan parça] 45 manat, zayit 35 manat, dəstmal (?) – 8 manat.

Fabrika malları Nəzarətə bu qiymətlə buraxmaq istəyir. Şübhəsiz ki, Nəzarət dəxi malı bu fiyatla [qiymətlə] alacaq olarsa, əhaliyə satdırdıqda xərcini və bəlkə bir faiz mənfəət dəxi üstünə gəlməli olacaqdır. Halbuki müxtəlif vasitələrlə vəsiqə ala bilmiş olan xoşbəxtlər elə hal-hazırda bazarda bu qiymətlə mal sata bilirlər.

Digər tərəfdən, hamıya məlumdur ki, Azərbaycan pambığının birinci növünün bir pudundan 170, ikinci növündən 150 arşın mənsucat [toxunma mal] hasil olur. Fabrika pambığın pudunu almışdır 80-120 manata. Bu hesaba baxıldıqda, fabrikanın Nəzarətdən tələb etdiyi qiymət insanı bir növ heyrdə buraxır. Əcəba, fabrika hangi hesabla böylə qiymət tələb edir? Yəqin ki, hökumət bu şeyləri camaata ucuz satdırmaq üçün aldığından, buna heç vaxt razı olammas. Əlbəttə, fabrika gərək mənfəət götürsün. Fəqət mənfəətin də bir həddi-hesabı olar, nəinki bu qədər. Ona görədir ki, Nəzarət bu işi mütəxəssislərdən ibarət bir komissiyaya vermək istəyir.

Bu məsələdə fabrikanın nə qədər kəmfürsətlik etdiyini təsvir üçün məsələni bir qədər daha açayım.

Məlumdur ki, hökumətimiz Azərbaycanda hasil olan ümum xammalların, o cümlədən pambığın əcnəbi məmləkətlərə aparılmasını mən [qadağan] etmişdir. Bu surətlə pambıq məhsulu tamamilə

Azərbaycanın daxilində qalır. Vətənimizdə sair fabrika olmadığından, Tağıyev fabrikanı meydanda özünü tək görüb rəqəbat çıxaran olmayacağından əmin olaraq, pambığı ucuz qiymətə alır. Bu surətlə, deməli, Tağıyev fabrikanı bir tərəfdən xammal ixracının məni [qadağan edilməsi] haqqındakı qanundan bilistifadə [istifadə etməklə] xammalı ucuz alır, digər tərəfdən də digər rəqib bulunmadığından öz mallarını mümkün qədər baha satmağa çalışır ki, bu vəchlə öz vəziyyətindən ikitərəfli istifadə, daha doğrusu, sui-istifadə edir. Lakin hökumət camaatın hamisi olduğundan, şübhəsiz ki, əhalinin mənafeini müdafiə etməlidir. Odur ki, heç vaxt hökumət bu qiymətlərə razı ola bilməz və olmamalıdır. Ümidvarız ki, Ticarət və Sənaye Nəzarəti bu məsələdə camaatın mənafeini ciddi və qəti surətdə müdafiə edəcəkdir.

Fabrikadan söz düşmüşkən bir məsələdən daha bəhs edəyim.

Ticarət və Sənaye Nəzarətindən aldığımız məlumatlara görə, bu günlərdə fabrikanın idarə məmur və xidmətçiləri (administrasiyası) Nəzarətə bir ərizə verərək, fabrikadan öz ailələrinin ehtiyacı üçün bəzi mallar almağa izin və vəsiqə istəmişlərdir. Fəqət təəccüb burasıdır ki, Nəzarətə verilmiş olan siyahıya baxılsa, görürsünüz ki, hər adam 800 arşından ziyadə parça istəyir ki, bu da orta hesabla 15 min, 50 min manata qədər pul edir. Fabrika qulluqçularının kim olduğunu bilməyiriz. Ancaq buna da təəccüb etməmək olmaz ki, hangi qulluqçu öz evinə birdən-birə 15 min manatlıqdan ziyadə zər'i mal ala bilər.

Görəsən, heç Tağıyev özü 15 min manatlıq birdən-birə ağ alırmı?!

TÜRKÜSTANIN SİYASİ ƏHVALI HAQQINDA BƏYANAT

Sülh Konfransına gedən türküstanlı bir əfəndinin bəyanatına görə, Türküstanda siyasi əhval aşağıdakı surətlə imiş:

Türküstan şimdi də bolşeviklər əlində olub, Şuralar hökuməti tərəfindən idarə olunmaqdadır. Məhəlli şuraların Moskva ilə münasibətləri fəqət [sadəcə] telsiz teleqraf vasitəsilədir. Bundan iki ay müqəddəm [qabaq] bolşeviklər tərəfindən Ufa və Orenburq şəhərləri zəbt edildikdən sonra daxili Rusiya ilə münasibət başlanması ümid edilmişsə də, rus kazaklarının Daşkənd və Samara dəmir yolunun əksəri yerlərinin xarab edilməkləri cəhəti ilə bu məqsədə erişmək müvəfəq olunammamışdır. Çünki məzkur [deyilən] yollar islah edilib tamam oluncaya qədər Kolçak orduları tərəfindən Ufa və Ginnil istasyonları alınmış və türküstanlı bolşeviklərə daxili Rusiya ilə “iqtisadi cəhətdən çox əhəmiyyəti haiz olan münasibəti” hasil etməyə imkan verməmişdir.

Türküstan şuralarının siyasəti təbii olaraq zaman və həyat istədikcə sağlaşmış və onun nəticəsi olaraq ümumi və rəsmi idarələrə müsəlman gəncləri dəxi qəbul olunmuşdur.

Keçən ildəki kimi qəhətlik bu il yoxdur. Çünki yerli əhali pambıq yerinə çöl, qır və sulaq yerlərə buğdanı əkib kəndi həyatlarını nisbətən təmin etmişlərdir.

Binaənileyh [ona görə], Türküstanda bu sənə keçən sənədəki kimi dəhşətli qırğınlar dəxi olmamışdır. Çünki əhalinin geniş təbəqələri Şuralar hökumətindən narazı olurlarsa da, üsyana məcbur edilməyə böyük səbəblər olmamışdır.

Mart ayında vəqə olmuş üsyan rus partiyaları və baxüsus [xüsusilə] menşeviklər tərəfindən yapılib, bir gün yarım müddətində Daşkənddə idarə məqsədilə rus firqələri əlində qalmış, o zaman əski Daşkənddə iş başında olan gənc müsəlmanlar öz ixtiyarları ilə idarəni millətçi müsəlmanlara tapşırımlar ki, onlar əski Daşkəndi afatdan [bəlalardan] xilas etsinlər və bitərəflik saxlayıb bolşevik və menşevik qoşunları arasında vəqə olan mübarizədə iştirak etməsinlər. Sonuncular isə əski Daşkənddə təzə bir idarə düzəldirmişlər, şəhərbaşı intixab etmişlər [seçmişlər] və müsəlmanlardan ibarət milisiya yığmışlar. Gün yarım sonra əmələ gəlmiş dəhşətli qırğınlara əski Daşkəndlilərdən aşağıda məzkur [deyilən] təşəbbüslər sayəsində cəmi 30 müsəlman həbs edilib, 3-4 nəfər adam öldürülmüşlərdir. Halbuki yeni Daşkənddə kəsilən 5 min canın nisfi [yarısı] müsəlmandır.

Əski Daşkəndlilərin tərəfeyn [iki tərəf] mübarizə edən zaman bitərəf olmaları bolşeviklərə xeyirxahlıqdan deyil, bəlkə idarənin bir düşmən əlindən ikinci düşmən əlinə keçməsinə istəmədiklərindən ibarət idi.

Şimdi Türküstan dəxi bolşeviklər əlindədir. Burada bolşeviklərin qüvvətləri çox olmayıb, xaricdən müsəlmanlara azacıq yardım olduqda onları məğlub edib bütün Türküstan idarəsini müsəlmanlar əlinə almaq mümkündür.

Türklərin Bakıya gəldikləri zaman Türküstan əhalisini pək güldürmüşdür. Lakin təqdirin bir cəlvəsi bu xəyalın vücuda gəlməsinə mane olubdur.

Sonki vaxtlarda Türküstan müsəl-

manlarının əfkari-ümumiyyəsi [ictimai fikri] bolşeviklərə qarşı olduğu kimi, “Yedinaya Rossiya”nın [vahid Rusiyanın] cüzü olmaq fikrindən dəxi uzaqdır. Ümum əhalinin tutduğu yol ingilis oriyantasyonu üzərində istiqlalyyəti kəsb etməkdir [qazanmaqdır]. Türküstanın iqtisadi işləri tamamən bolşeviklər əlinə keçmiş, böyük firmalar, banklar, ticarət və iqtisadi müəssisələr milliləşdirilmişdir. Xəbər var ki, ssuda [istiqraz; pul vəsaiti] yoxdur. Bütün ssuda ənvai [müxtəlif] komitələrə, həm də spekulyatorlara keçibdir.

Maarif işlərinə gəldikdə, bolşeviklər o babda çox gözəl işlər yapırlar. Məsələn, Daşkənd və qeyri Türküstan şəhərlərində ən yaxşı binaları məktəblərə çevirmişlər və qayət çox məktəblər və darülmüəlliminlər [seminariyalar] açmışlardır.

Orta Asiyada olan müsəlman məmləkətlərini birləşdirib bir federasiya düzəltmək fikri ilə meydana çıxan bir komisiyon vardır. O heyətdə iranlılar və əfqanlılar da iştirak edirdi. İşbu heyət Xivə, Buxara hökumətində[n] və Fərqanədə[n] sonra Daşkəndə gəlmişdir. Daşkənd soveti bu heyəti qayət mehmanpərvəranə surətdə qəbul etmiş və Trotskinin ricası üzərinə məzkur [deyilən] heyətin rəisi Moskvada dəxi olmuşdur. Məzkur heyətin məqsədini uzaqlaşdıran bir şey varsa, o da Buxara hökumətinin Orta Asiya İttifaqına girməyə razı olması olmuşdur.

Buxara

Keçən il Daşkənddə olan sovetlər yardımı ilə Buxarada əski hökumət düşü-

rülüb yeni hökumət – Sovetlər meydana çıxarılmış idi və bu yeni hökumət içində müsəlman gəncləri dəxi var idi. Lakin bolşeviklər tez zaman əmir tərəfdarlarının təcavüzü altında Buxaralı buraxmağa məcbur olmuşlardı. Madam ki, bolşeviklər özlərinin hökumət sürən müddətlərində çox həlakət yapıb öldürmüşlər, şu hal buxaralılara ağır-ağır xatirələr buraxmışdır. O bolşeviklərin arasında 200-ə qədər gənc müsəlmanların olması buxaralılardan təəssüblərini o dərəcədə qabartmışdır ki, şimdiki buxaralılar bütün tərəqqipərvər adamları tövqif [həbs] edirlər və heç bir yeni təşkilatı və ya islahatı qəbul etməyi istəməyirlər. Məgər bu təəssübdən bir yaxşı nəticə dəxi doğubdur ki, buxaralılar keçən il içində 25-30 minə qərib [yaxın] əsgər toplamışlar. Onlar nizamlı əsgərlərə qarşı mübarizə etməyə dərəcəsində təlim edirmişlərdir.

Lakin, təəssüf ki, əhval və zaman müsəid olduğu halda Buxarada bir qüvvətli hökumət təşkil etmək çarəsini görməyirlər.

Xivə

Xivəni Türkünə qoşmaq üçün bolşeviklər tərəfindən sövq edilən əsgər birinci müsədimədə [toqquşmada] məğlub olduqdan sonra, yenidən xivəliyə qarşı xəttül-hərəkətdə bulunmuşlar. Binaəni-leyh [ona görə] Xivənin əhvalı şayani-məmnuniyyət [məmnuniyyətverici] bir haldadır.

Əfqanıstan

Əfqanıstan əmiri öldürüldükdən sonra əsgərlər və xalq arasında niza [mübahisə; qovğa] qopmuşdur ki, bir tərəf əsgərlər və bəzi qaratörədlər [qaragüruh],

öldürülən əmirin uluğ [böyük] oğlunun, ikinci tərəfdə xalq və bəzi əsgərlər əmirin kiçik gənc oğlunun Əfqanıstan əmiri olmasını istəyirlər. İşbu zəmində bir neçə mərtəbə qanlı vuruşmalar dəxi olubdur.

Kiçik şahzadəni müdafiə edən tərəf qalib gəlib ehtimal taxta gətirilmişdir.

* * *

Müsəfir əfəndi məzkur xəbərləri rəvayət etdikdən sonra deyir ki:

Türkünə və ümumən Orta Asiya müsəlmanları bolşevik anarxiyasından qayət dərəcədə bizar olubdurlar və onun nəticəsi ilədir ki, ingilislərə məhəbbət edirlər.

Əgər azacıq yenə xaricdən müsəlman qüvvəti yardım göstərsəydi, bütün Türkünə və Orta Asiyayı birləşdirib Azərbaycan kimi istiqlalı bir islam məmləkəti meydana gətirmək mümkün olardı. Çünki müsəlmanlarda qulluqdan azad olmaq, özlərinə istiqlalıyyət kəsb etmək [qazanmaq] fikri geniş meydan alır. Xüsusən ona Türkünədə zəmin dəxi çox yaxşıdır. Məsələn, Fərqanə vilayətində bir fədəi keçən il 180 nəfərdən ibarət bir firqə düzəldirmiş idi. Bu il isə bu firqənin hesabı 25 min dərəcəsindədir. Bu hal göstərir ki, nə dərəcə türkünəlilər təşkilatı müstəiddirlər [istedadları var]. Məzkur fədəilər firqəsi bu gün də hökumət müəssisələrini, dəmir yolları və sairəni talan etməkdədir. Xüsusi mülkə əl uzatmayırlar, bəlkə müsəlman sövdəgərlərə yardım göstərirlər. Xüsusi adamların şəxsi hüququnu saxlayırlar. Əgər bu firqə içində təcrübəli zabitlər olsa və birər üsul üzrə islah edilsə, şübhə yox ki, ondan çox xeyirli işlər etmək mümkün olar.

Sad. Tə.

İZÇİLİK

- 2 -

Baden-Pauel gəncliyin tərbiyəsi üçün vəhşi millətlərin üsulundan istifadə etmək istəyir:

“Bu gün ən vəhşi və ibtidai bir qövmlə hesab edilən zuluslarda 17-18 yaşına gəlmiş bir cavan, vətəndaşlar sırasına keçmək üçün Avropada olduğu kimi papiros çəkməklə işə başlamaz. O müşkül bir imtahan və özünün vətəndaşlığına layiq olub-olmadığını isbat etmək məcburiyyətindədir. Böylə bir cavan bütün paltarlarını üstündən atar, bədənini bir növ rəng ilə boyar, əlinə bir mizraq və bir qalxan alır və köydən dişəriyə vəhşi heyvanların yaşadığı meşəyə, insanların uğramadığı səhralara gedər. Bu cavan vücudunun rəngi tökülüncəyə qədər özbaşına gəzəcək, çörəyini özü tapacaq, vəhşi heyvanlardan, vəhşi təbiətdən həyatını saxlayacaqdır. Vücudundakı rəngin tökülməsi üçün ən azdan iki ay lazımdır. Bu vaxt içində onu köy civarında görərlərsə, öldürərlər. Bu iki aylıq orman həyatından sonra köyə salamat dönərsə, o artıq bir qəhrəman vətəndaş hesab edilir və böyük şənliklərlə qarşılanır. İngilis gəncliyinin də böylə bir imtahanda müvəffəq olmasını səmimi arzu edərəm.”

Mədəniyyət tarixində bu növ tərbiyəyə biz köhnə zamanda spartalılarda təsadüf edirik.

Məlumdur ki, Sparta Cümhuriyyəti vətən uşaqlarının ana və ataya deyil, bəlkə bütün məmləkətə aid olduğunu

qəbul edərək tərbiyələrini də öz öhdəsinə götürmüşdü. Hökumət hamı uşaqları kazarmalarda böyüdür və bunları artıq dərəcədə cəfaya, məşəqqətə alışdırırdı. Əzası [bədən üzvləri] nöqsan, ağılı tamam olmayan uşaqlar tədaviyə mümkün olmazsa, öldürülürdü. Kazarmalarda tərbiyə görən uşaqlar bütün həyatınca yataq üzü, sıcaq aş görə bilməzlər. İştə bu məşəqqətli tərbiyə sayəsində balaca Sparta Cümhuriyyəti o zaman pək qüvvətli olan hamı qonşularını məğlub etdi və Ağ dənizdə [Aralıq dənizində] hökmran oldu.

Onların qonşusu Atina [Afina] Cümhuriyyəti isə aristokrat bir üsulu qəbul etmişdi. Mükəlləf [dəbdəbəli] saraylarda yaşayırlar, zamanın şairləri, ədibləri, alimləri gəncliyi Sparta üsuluna zidd bir tərzdə tərbiyə edirdilər. Gənclər orada biləks [əksinə] nazik, kübar və xəyalpərvər olurdu. Həyatın maddi mübarizələrinə qarşı qeydsiz qalır, zənginlik, elm Atinada daha çox, pək çox olduğu halda, fəqir, demokrat Sparta Atinanı məğlub etdi.

General Baden-Pauel izçilik əsasında spartalıları düşünməklə bərabər, izçilərin bir qışla (kazarma) tərbiyəsi görmələrinə, bu təşkilatın əsgəri bir şəkil almasına bütün qüvvəti ilə müxalifdir. O, əsgərlikdəki bir başla hərəkət edən insan kütləsi yerinə, hər şəxsin ayrı-ayrı düşünər, mühakimə və sonra hərəkət edər şüurlu (разумный) birər fərd olmasını istəyir.

İngilislərin fərdi təkamülləri daha qüvvətli olduğu üçün generalın məqsədi onlarda tamamilən hasil oldu. Yəni izçilik yüz minlərlə uşaqlardan mürəkkəb [iba-

rət] əzim [böyük] bir ordu olduğu halda, hər izçinin fərdi şüuru əsla qiymətdən düşmədi, əksinə olaraq qiymətləndi, tə-kəmmül etdi.

Halbuki Germaniyada izçilik alman-ların əsgəri tərbiyəsindən mütəəssir ol-du və izçilərin fərdi qiymətləri ingilislər dərəcəsinə artmadı. Binaənileyh [ona görə], biz dəxi izçi təşkilatının əsgərliyə heç bir əlaqəsi və rəbəsi olmadığını mütləq surətdə qəbul edəcəyiz.*

Öylə iman edirdim ki, uzun zaman məhkum millət halında yaşayaraq milli və fərdi səciyyələri uyşuq bir halda qalmış Azərbaycan türklərinin irəli get-məsinə, ondakı qiymətli əxlaqların və duyğuların açılmasına izçiliyin böyük kö-məyi olacaqdır və istiqbalın xeyirxah, vəzifəşünas, fədakar və cəsur, qanuna müti, vətənpərvər, vəlhasil bütün mə-nası ilə “ehtiram edər və ehtiram görər” Azərbaycan türkü bu sayədə yetişəcəkdir.

İzçilik ingiliscə “Scout”un tərcüməsi-dir. Avropa dillərinin hamısına bu kəlmə daxil olmuşdur. Türkcədə “kəşşaf” [kəş-fiyyətçi], “pişdar” [qabaqda gedən] və “izçi” deyər üç kəlmə ilə tərcümə olunmuşdur. Bunların içində izçilik türkcə kəlmə ol-masından və mənası da əsgəri istilahlardan [terminlərdən] (pişdar əsgəri bir tə-

birdir, авангард deməkdir) uzaq bulun-masından digərlərinə tərcih edilə bilər.

İzçilik vəhşi məmləkətlərdəki hüdu-d gözətçilərinin* həyatlarını və hərəkət-lərini təqliddən ibarətdir. İzçi (Scout) səhrada, meşədə gəzər, gəzərkən ət-rafını tanı[ya]r, kiçik hadisələri belə gö-rər, daima diqqətli və oyanıq bir insan deməkdir. Binaənileyh [ona görə] izçilər meşələrdə yaşamağı, özlərinə balaca evlər yapmağı, xörəklərini qayıрмаğı, ul-duzlarla yollarını bulmağı, hər növ vəhşi və əhli heyvanların izlərini tanımağı, uca ağacların təpəsinə bir qaç dəqiqədə çı-xmağı, qayalara dırmanmağı, vəlhasil ica-bında [lazım gəldikdə] Robinzon Kruzo kimi başqalarına möhtac olmadan öz-başına yaşaya bilməyi biləcəklərdir.

Bunları öyrənə bilmək üçün nə zövq-lü bir həyat keçirmək lazımdır? Cümlənin məlumu olan Robinzon hekayəsini oxur-kən bizim də öylə bir macərə keçirmək-liyimizi nə qədər arzu edərdik. Hələ məş-hur fənni mühərrir [elmi fantastika yazıçısı] Jül Vernin “iki il məktəb tətill” hekayəsi bütün uşaqların pərəstideyi-qəlbidir [ürəkdən sevdikləridir].

Hal-hazırda Avropada izçilik ədəbiy-yatı pək çoxdur. Həman hər tərəfdə izçi jurnalları çıxır və yüz minlərcə nüsxə satılır.

Filhəqiqə [doğrudan da], açıq havada

* İzçilər taborlar, alaylar təşkil edirlər. Hətta böyük manevralar dəxi yapırırlar. 1911 sənəsi iyul ayının dördüncü günü ingilis kralı Georq 30 min izçinin keçid rəsmində bulundu. Fəqət bu keçid rəsmi taborların hərəkəti, əsgərlikdə olduğu kimi rrap... rrap... deyildi, bəlkə bir arada bulunan insanların qeyri-müntəzəm bir yığın halında görünməmək üçün alacaqları təbii vəziyyətdən ibarət idi.

yaşamaq, vücudun hər əzasını mütə-nasibən qüvvələndirəcək təbii idman-larla məşğul olmaq, səbət etmək, balıq ağı [toru] qayımaq, bəsit bir stol əmələ gətirmək, bir izi təqib edib sahibini bul-maq kimi uşaqların da xoşuna gələcək işlər onların özlərinə etimadı, səbət və əzmlərini artdırır. Təbiəti yalnız kitab səhifələrində deyil, əsil kəndisindən oxu-maları və qanmaları, görmək, görmək nəticəsində görülməyənləri bilmək, diq-qətləri artmaq və bir-biri ilə doğruya çox yaxın qiyaş [müqayisə] etmək kimi sə-ciyyətlərini yüksəldir və nəşəli, nikbin, cəsur və doğru düşünür bir hala gətirir. Və hər şeyə, hər ehtimala qarşı “hazır!” olur. Bu hazır olmaq siyasi deyil, pək təbii, həyat mübarizəsinə hazır olmaq deməkdir. Həyat mübarizəsində tama-milə hazır olan bir izçi siyasi və vətəni vəzifələrində də hazırdır. Və hazır olan mütləqə qalib və müzəffər olar.

General Baden-Pauel iyirminci əsrin izçilərinə “son əsr şovalyələri” deyir. Avropada feodalizma zamanında şovalyə-lər vardı. Bunlar qəhrəmanlıq göstərə bilmək üçün fürsət ararlardı və diyar-diyar gəzərlərdi. O zamanın şovalyələri dindar, zəifə və fəqirə qarşı mərhəmətli, zalıma mərhəmətsizlərdi. İndiki zamanın izçiləri dəxi özgələrin imdadına qoşar, xeyir işləməyi bilər, sadıq və vədlərini unutmaz, cəmiyyətin işini şəxsi fayda-sına fəda edər uşaq şovalyələrdir.

Avropada və Amerikada izçilər böyük yanğınların söndürülməsinə, yer tərpən-məsi kimi afətlərdən qəzaya uğrayan yerlərdə əhaliyə kömək etməyə, dənizə düşən bir adamı qurtarmağa müvəffəq

olurlar və bu xeyir işlərində izçilik tari-xinə şanlı, ibrətli səhifələr əlavə edirlər.*

Məmafih [bununla belə], izçilik müxə-lifləri də yox deyildir. Generalın fikirləri bir çox pedaqoqlar tərəfindən tənqid edilmişdir. Bu tənqidlərin ümumi xətləri şunlardır:

“Uşaqların taborlar və alaylar təşkil etmələri, gözəl və yeknəsəq paltarlar geymələri, bir-iki bəsit əl işi öyrənmələri, Amerika vəhşilərini rüyalarında görəcək dərəcədə səyyahi və həyəcanlı hekayə-lərə alışdırılmaları, meşələrdə sərsəri-yanə dolanmaları müvəqqəti bir zaman üçün bəlkə faydalı olar. Lakin insanın özündəki xassələrin, səciyyələrin tama-milə inkişaf edə bilmələrinə yardım etməz. Bundan başqa, izçilik tərbiyəsi uşaqları “mən hər şeyi bilirəm” etimadı ilə bilmədiyi halda yalançı bir qürur naxoşluğuna düşər. Böylə bir tər-biyanın insanları macərapərəst, avan-türüst yapması pək mümkündür, ilaxır...”

Pedaqoqların şu tənqidləri doğrumu-dur, doğru deyilmədir, burasını hələlik qəti surətdə təyin etmək mühaldır [çə-tindir]. Bu tərbiyə ilə böyümüş bir nəsil yetişməli, bunların həyat meydanındaki güzərişləri [gedişatları] layiqli surətdə tədqiq olunmalı və sonra qərar verilmə-lidir. Pək fəlsəfi və radikal nöqtəyi-nə-

* 1912-ci ildə ingilis qəzetəsi “Deyli meyl” tərəfindən Trinqtonda bir təyyarə müsabiqəsi tərtib edilmişdi. Təyyarəçi Bomon hərəkət edəcəyi zaman vücudunda uyşuqluq hasil oldu. Bir doktor istədi. Doktora hacət qal-madan, o məhəllin [yerin] izçilərindən masaj bilənlər təyyarəçinin ətrafını sararaq vücudunu ovdular və vücudundakı naxoşluğu gədərildilər.

zərlə baxarsaq, bütün tərbiyə üsullarında xətlər, nöqsanlar görürük, lakin onların yerlərinə qonulacaq üsulların xətasız və nöqsansız olacağını bizə kim təmin edər?

Şurasını unutmayalım ki, izçilik uşaqların bütün həyatlarını məşğul etməyir. Onlar yenə məktəblərində oxuyurlar, öz külfət ocaqlarında ailə tərbiyəsini alırlar. Boş zamanlarında küçələrdə məqsədsiz və məntiqsiz oyunlarla məşğul olacaqlarına, daha məqsədli və cəmiyyətli bir surətdə oyun oynayırlar. İzçi olmayan sinif dəxi “Şerlok Holms”, “Nat Pinkerton” hekayələri ilə zəhərlənməyirmi?

Məmafih, bir damcısı bir həyatı qurtaran dəvaların belə bir neçə damcısı mövtə [ölümə] səbəb olur. İzçiliyin də ifratı bəlkə müzirdir [zərərli]. Fəqət hal-hazırda ən faydalı mənəvi və maddi bir idmandır.

Tofiq Nurəddin Ağayev

İRAN İŞLƏRİ

Doktor Həşmətin edamı

Dünən Rəştdən Bakıya varid olanların [gələnlərin] dediyinə görə, bu günlərdə Cəngəldə Kəçik xanın birinci müavirlərindən olan məşhur doktor Həşmət hökumət qoşunları komandanı polkovnik Staroselskinin əmri mövcibincə [əsasında] edam edilmişdir. Məlum olduğu üzrə, doktor Həşmət neçə gün əqdəm [qabaq] öz dəstəsi ilə hökumət qoşununa təslim olmuşdu.

HİNDİSTANDA

Bu axır vaxt Hindistanda böyük iş-tişəşlər vəqə olmuşdur. Bu nizamsızlıqların səbəbi İngiltərə məlumatına görə böylədir:

Müharibənin əvvəlinci iki ilində Almaniyadan məvacib alan anarxist müştəviiqlər [təşviqatçılar] inqilab qaldırmaqdan ötrü ələlümdə Amerikadan Hindistana gəlmişlərdi. Bunlar bir o qədər də müvəffəqiyyətə nail ola bilməmişlərdi. Bu müştəviiqlərin qabağını alıb tədbirlər görməkdən ötrü London Ali Məhkəməsinin sədri başda olmaq üzrə Hindistana xüsusi bir komissiya gəlmişdir. Komissiya qərar qoymuşdu ki, mübəlləğləri [təbliğatçıları] tutub həbs etmək haqqı hökumətə vəgüzar edilsin [verilsin]. Bu tədbirin əhaliyə dəxli olmayıb, ancaq siyasi qatıl və anarxistlər haqqında tətbiq edilsin. Bu qanun mart ayında qəbul olunmuşdu. Bu qanunun nəşrinə mane olan siyasi xadimlər aprelin 1-ci gününü təzə qanun əleyhinə protesto olmaqdan ötrü ümumi oruc elan etmişlərdi. Mübəlləğlər və anarxistlər nizamsızlıq qaldırmaqdan ötrü bu işdən istifadə edib zorla dükənləri qapatmağa, qatarlarda evlərinə övdət edən [qayıdan] hindu əsgərləri tutub saxlamağa başlamışlar. Qərar üzrə əvvəlcə Ravlidə, sonra Bombeydə, Əhmədabadda və Pəncəbin başqa yerlərində üsyan qalxmışdır. Bu qarışıqlıq əsnasında bir neçə adam qətl edilmişdir. Bu münasibətlə ümumi tətillər elan edənələr bu hadisəyə təəssüflər edib, əsayişi saxlamaq üçün əhaliyə müraciət etmişlərdi. Lakin onların bu müraciəti təsirsiz qalmışdır. Hindistan-

dan alınan axırncı xəbərlərdə əsayişi bərpa edilmiş olduğu bildirilir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Mayın 11-də Bakıya gətirilən ərzaq: buğda 244 pud, un 1541 pud, kartof 709 pud, arpa 2100 pud. Mayın 12-də gətirilən ərzaq: buğda 9389 pud, un 549 pud, kartof 45 pud, arpa 1866 pud, saman 150 pud.

Hərbi müstəntiq

Bu günlərdə Azərbaycan Hərbi məhkəməsinin müstəntiqi Bakıya varid olub [gəlib], kəndi vəzifəsini ifaya şüru etmişdir [başlamışdır].

Ticarət məktəbində

Bu il Bakı Ticarət məktəbini 3 nəfər müsəlman mütəəllimləri [şagirdləri] – Balağa Ağayev, Bala Cəbiyev və Kərim Zeynalov ikmal edib [məktəbi bitirib] şəhadətnamə almışlardır.

Dəmiryol xidmətçilərinin qərarı

Srağagün Bakı mövqifi [stansiyası] dəmiryol müsəlman əmələlərinin ümumi iclası vəqə olub, bir çox müzakirədən sonra zeyldəki [aşağıdakı] məsələlər həll edilmişdir: 1) Neçə gün bundan sonra Ramazan ayı daxil olduğunu nəzərə alaraq, müsəlman əmələləri cümə günləri bayram və tətillər etməlidirlər; 2) Dəmiryol xidmətçiləri üçün Bakıda bir dənə kitabxana açılsın və 3) Çörəkçi ilə kooperativ dükənlərinə xüsusi nazirlər [müfəttişlər] təyin edilsin.

Həbs edilənlərə dair

Məsai [Əmək] naziri Əmələ Konfransı həyatı-rəyasətinə məlum etmişdir ki, onun tərəfindən edilən binəgüzarlığa [sərəncama] görə, tətillər-ümumi vaxtında həbs edilən əmələ və onların nümayəndələri bu günlərdə azad ediləcəklər. İcazəsiz olaraq silah və qeyri şeylər saxlamaqda müttəhim edilənlər isə ümumi qanun üzrə mühakimə edilməkdən ötrü məhkəməyə cəlb edilməlidirlər.

Fəhlə həyatından

- Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsəvat”ın həyatı-rəyasəti tərəfindən tətillər vaxtı rus əmələləri əvəzinə işləmiş olan müsəlman əmələlərinin qulluqdan çıxarılması təhti-qərara alınmışdır.

- Bibiheybətə mədən dairəsində işləyən müsəlman əmələlərinin ümumi iclası vəqə olub, hökumətdən müştərk müqavilənin hangi maddələri qəbul edilib və edilmədiyi haqqında sual və təciirlərin, dükəncilərin və qeyrilərinin iş-tahasına hədd qoyulması ilə bahalıqın önünü[n] alınması arzu olunması təhti-qərara alınmışdır.

ZƏHMƏTKƏŞ ZİYALILAR İTTİFAQINDA

Mayın 5-də Ziyalılar İttifaqının növbəti iclası vəqə olaraq, ibtida [əvvəla] 28 nisan [aprel] tarixli iclasın bəratülqövlü [protokolu] oxunaraq əxzi-əsgər [hərbi çağırış] məsələsinin yenidən müzakirəyə qoyulması lazım bilindi.

Yetimlər yurdu maddəsi haqqında Əli bəy məlumat verdi ki, Mərkəzi Ev Ko-

mitəsi sədri ilə görüşüb qonuşmuşdur. Sədrin izahatından belə görünür ki, Mərkəzi Ev Komitəsinin cümlə üzvləri, o cümlədən yetimlər yurduna təyin olunmuş doktor və başqası, Ziyalılar İttifaqı ilə bərabər işləmək təmmənasındadırlar və Komitə tərəfindən heç kəs “İttifaqın üzvləri yetimlər yurdu işinə qarışa bilməz” söyləməyibdir. İdarə bu izahat ilə iktifalandı [kifayətləndi]. Əlavə Teymur bəy söylədi ki, Mərkəzi Evlər Komitəsi 5 min rublə paraya buraxdığı çustlar həpsi çox az vaxtda tələf olmuşdur və uşaqlar hal-hazırda ayaqyalın gəzirlər. İdarə qərar qoydu ki, Mərkəzi Ev Komitəsinə intixab olunmuş [seçilmiş] üzvlər Komitənin iclasında bu barədə sorğu versinlər. Xorasan nümayəndəsinə dair maddə oxunduqda Ağə əfəndi [Axundzadə] məlumat verdi ki, bu barədə Xariciyyə naziri ilə ərizəçilər kəndiləri görüşmüşdür və özləri bu təşəbbüsdədirlər.

Çiçək xəstəliyi haqqında Əli bəy və Zivər bəy xəbər verdilər ki, maya [peyvənd mayası] və başqa ləvazimat təyin olan vaxtda dərdəst edilmədiyi [əldə edilmədiyi] üçün məsələ ləngə düşdü və ümid var ki, cümə axşamı bu şeylər cümləsi ələ gəlsin. İdarə qərar qoydu ki, üzvlər cümə axşamı yenidən toplanıb bu işə şüru etsinlər [başlasınlar].

Bəratülqövl [protokol] qurtardıqdan sonra günlük məramnamədəki məsələlərin müzakirəsinə şüru edildi.

Günlük məramnamə:

- 1) Əxzi-Əsgər [Hərbi çağırış] İdarəsi haqqında;
- 2) Müəllimlərin maaşları haqqında;
- 3) İdarələrdə lisan haqqında;
- 4) Maliyyə heyətinin məruzəsi;

5) Müsri [yoluxucu] cild [dəri] xəstəliyi haqqında;

6) Səhiyyə heyətinin qeyri-fəal olduğu haqqında;

7) Daxil olmuş məktublar;

8) Hilali-Əhmər [Qırmızı Aypara] Cəmiyyəti təşkili;

9) Bez haqqında;

10) Salyan qışlaqları məsələsi.

Əvvəlinci məsələ müzakirəyə qoyulduqda, Sadıq Hüseynzadə söylədi ki, Əxzi-Əsgər İdarəsinə müntəxəb [seçilmiş] üzvlər haqqında valinin müavini ilə görüşmüşdür. Orada o cavab almışdır ki, İttifaqın üzvlərini Əxzi-Əsgər İdarəsinə qəbul etməyə qanunən ixtiyar yoxdur. Lazımdır ki, bu məsələ qanun layihəsi surətində Parlamandan keçirilsin. Bu məlumat keçmiş iclaslarda danışılan sözlərlə müvafiq gəlmədiyi üçün üzvlərin hər biri tərəfindən protesto edildi.

Ziyalılar İttifaqı valinin bu hərəkətini protesto edir və yenə üç üzvünün İdarəyə daxil olmasını vacib bilib israrla təmənnə etməkdədir.

2) Hazırda olan müəllimlər; hökumət tərəfindən kanuni-əvvəldən [dekabrdan] bu zamana kimi onların maaşı xüsusunda layihə təxirə salınmışdır və müəllimlər hal-hazırda təşrinə-sanidə [noyabrda] təyin olunmuş maaşı alaraq ziyadə aclıq və məşəqqətlə həyat etməkdədirlər. Bu xüsus da müəllimlər arasında bir çox danışıklara bais olmuşdur deyə İttifaqdan bu barədə yardım təmənnə etdilər. İdarə qərar qoydu ki, Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] rəsmi bir məşruhə [izahat] yazılsın və bu məşruhəni Camo bəy [Hacinski] və Əliməhəmməd, rəisin hüzuruna təqdim etsinlər və mü-

əllimlərin halı xüsusunda ona məlumat versinlər.

(İdarədən: Müəllimlərin məvacibi artırılmaq haqqındakı qanun Parlamanda qəbul edilmişdir.)

3) Dəftərxanalarda və idarələrdə bu zamana kimi plakatlar cümləsi rus dilində yazılmışdır və bir az yerlərdə türkcə plakatlar varsa da, onlar çox bisavad yazılmışdır, – söyləyib, Əliməhəmməd nümunə üçün bir plakat təqdim etdi: “Kansalarda pristav üçüncü uçastok Bakı verilir saat 12-dən 1-ə qədər gündüz praznik günlərindən başqa.” Bu səbəbə rusca bilməyənlər idarələrdə qarı-qarı gəzib axırda öz işini həll etməmiş qayıdırlar.

İdarə qərar qoydu ki, dəftərxanalarda türkcə də plakatlar asılmaq lüzumu haqqında hökumətə bir məktub yazılsın və mətbuat heyəti idarələr milliləşmək haqqında müfəssəl bir layihə təqdim etsin.

4) Maliyyə heyəti tərəfindən Ağə Axundzadə istiqraz müəssisələri haqqında müfəssəl bir layihə oxuyub, layihənin qəbul olunmasını təklif etdi. İdarə bu layihəni qəbul edib çapa verilməsinə qərar qoydu. Əlavə, Maliyyə Nəzarətində hal-hazırda həştad nəfər məmurdan ancaq 10 nəfəri müsəlman olduğunu və bu 10 nəfərin ancaq iki nəfəri mühüm vəzifə başında durmasını ərz etdi. Bunlardan masiva [başqa], bu Nəzarət idarəsinə yenə müsəlman müraciət etmişsə də, onlar qəbul olmayıb və qəbul olanlar cümləsi Denikin adamıdır. İdarə qərar qoydu ki, əhalinin, məqami-aidənin [aidiyyətli qurumun] diqqətini bu işə cəlb etmək üçün qəzetədə çap olunsun.

Salisən [üçüncüsü], maliyyə heyəti tərəfindən heyətlərə müraciətən Ağə əfəndi [Axundzadə] təklif etdi ki, hər heyətə nə miqdarda para lazım isə maliyyə heyətinə yazıb məlum etsin.

5) Əli bəy əhali arasında şiddətli gicişmə (qotur) xəstəliyi olduğunu və bu məruzə bais, küçələrdə yiyəsiz gəzən qotur itlər olduğunu söylədi. İdarə qərar qoydu ki, bu itləri tələf etməyə xüsusunda Bələdiyyə İdarəsinə bir kağız yazılsın.

6) Ağə əfəndi [Axundzadə] tələbə İsmayıl Axundzadə tərəfindən əhaliyə hifzi-səhhət yardımı haqqında bir məruzə oxuyub, səhiyyə heyətinin bu hala kimi heç bir iş görəmədiyini söylədi. İdarə qərar qoydu ki, bu məruzə səhiyyə heyətinin sədrinə verilsin və sədri çaharşənbə gününə təyin olunmuş iclasa dəvət edib heyətin fəaliyyəti barəsində izahat istənilsin.

7) Camo bəy [Hacinski] “Müsavət” tərəfindən gəlmiş məşruhəni [izahatı] oxudu. Bu məşruhədə firqə “istiqlaliyyəti-Azərbaycan” iclasına üç nümayəndə tələb edir. İdarə bu iclasa [Axundzadə] Ağə əfəndini, [Hüseynzadə] Sadıq əfəndini və [Alxasov] Kərim bəyi intixab etdi [seçdi].

Və 2) Dava vəkili [Murtuza bəy] Palavandovun üzvlüyə daxil olmaq xüsusunda ərizəsi oxundu, ərizə qəbula keçdi.

8) İttifaq üzvü [Heydər bəy] Şahtaxtinski tərəfindən Azərbaycanda bir Hilali-Əhmər Cəmiyyəti təşkil etmək haqqındakı təklifi bilməzliklə [müzakirə etməklə], İdarə qərar qoydu ki, bu məsələ səhiyyə heyətinə mühəvvəl olunsun [tapşırılsın] və səhiyyə heyəti bu xüsusda bir məruzə təqdim etsin.

AZƏRBAYCANDA**Quldur dəstəsi**

Quba uyezd naçalniki [qəza rəisi] qubernatora məlum etmişdir ki, Novruz Pirmurad oğlu ilə Nəsrulla Şıxbaba oğlu 28 nəfərdən ibarət bir quldur dəstəsi təşkil edib dinc əhalini qətl-qarət etdiyindən, bu günlərdə onun tərəfindən ittixaz edilmiş olan [görülən] tədbirlər nəticəsində dəstə pərakəndə edilməklə bərabər, quldurlardan bir çoxu tövqif [tutulmuş] və həbs edilmişlərdir.

İran sərhədini mühafizə

Bakı qubernatoru Cavad uyezd naçalnikinə məlum etmişdir ki, Cavad uyezd dairəsində İran sərhədini Şahsevənlərdən mühafizə etmək üçün Daxiliyyə Nəzarəti tərəfindən 200 nəfərdən ibarət bir qoşun dəstəsi təşkil edilir və bu günlərdə məhəllinə [yerinə] göndəriləcəkdir. Dəstənin maddi cəhəti və ləvazimatı Nəzarət tərəfindən təmin olunacaqdır.

Muğan camaatının ricası haqqında

Daxiliyyə Nəzarəti Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, Muğan camaatının cavanların əsgərliyə dəvəti iyul ayının 1-nə kimi təxir edilməsi xüsusunda verdikləri ərizə qəbul edilməyir. Sərhədi Şahsevənlərdən mühafizə etmək məsələsi hökumət tərəfindən ciddi surətdə müzakirə və bu bərdə lazımı tədbirlər ittixaz edilmişdir.

Vergilərin istənilməsi

Qubernator qalabəyidən rica etmişdir ki, Sayad Xızı camaatından bu vaxta qədər təxirə uğramış olan iki ilin vergisi alınsın.

GÜRCÜSTANDA**İtaliya əsgəri heyəti**

Tiflisdə nəşr olunan “K. S.” qəzetəsi-nin mühərriri Tiflisə varid olan [gələn] İtaliya heyəti üzvü, sabiqdə Tiflisdə olan İtaliya konsulu Valeri tərəfindən qəbul edilib uzun müsahibədə bulunmuşdur. Heyət başında polkovnik Qabba, ərkani-hərb naçalniki [qərargah rəisi] Mekelidir. Heyət 18 nəfər müxtəlif məsələlərdə mütəxəssis olan zabıtdən ibarətdir. Bu heyət Parisdən İtaliya sülh nümayəndələri tərəfindən Zaqafqaziya göndərilmişlərdir. Heyətin məqsədi Zaqafqaziyanın siyasi, iqtisadi, maliyyə və qeyri əhvalını nəzərdən keçirməkdir. Heyət öz vəzifəsi ifasından sonra öz işlərinin nəticəsini İtaliya sülh nümayəndələrinə məruzədə bulunmaqdan ötrü Parisə övdət edəcəkdir [qayıdacaqdır]. Heyəti 50 nəfərlik bir saldat dəstəsi müşayiət etməkdədir. Heyət aprelin 22-də Parisdən, 26-da isə Romadan azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

Zaqafqaziya Darülfünunu

Mayın 11-də Zaqafqaziya Darülfünunu [Universiteti] şurasının iclası olmuşdur. İclasda xəbər verilmişdir ki, erməni hökuməti Zaqafqaziya Darülfünununun 1 milyon manat təxsisat [vəsait ayrılması] haqqındakı istidasını [xahişini] rədd etmişdir. Çünki Ermənistan hökuməti İrəvanda darülfünunun açmağı qərara alıb, bunun üçün də 5 milyon manat para buraxmışdır.

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Mart inqilabından sonra kəndlərimizdə olan məktəblər və bunların əsbabi-

tədrisiyyəsi [tədris vasitələri] avam camaat tərəfindən məhv olmaq dərəcəsinə gəldiyindən, bu sənə məktəblərin güşad olunması [açılması] imkan xaricində idi. Cavad qəzasının Xıllı nahiyəsi müdiri Mirzə Məhərrəm Lələyev cənabları bu məktəblərin intizamı və güşad olunması xüsusunda artıq dərəcədə səy və kuşış edərək [çalışaraq], məktəbləri güşad etməyə müvəffəq olmuşdur. O cümlədən bizim Süleymankənd məktəbini də min gunə [min cür] cidd-cəhdlə güşad etdirib, balalarımızın tərbiyəsinə bais olmuşdur. Bu xüsusda mümaileyh [adı çəkilən] Mirzə Məhərrəm Lələyev həzrətlərinə səmimi təşəkkür edirik.

*Süleymankənd məktəbi müəllimi:
Mirzə Məhəmməd Zeynalzadə*

Pianino

Təzə və bir qədər köhnə, məşhur rus və əcnəbi fabrika pianinoları, çoxlu miqdarda notalar satılır. Adres: Birjevaya küçə, Adamovun evində nömrə 19, mənzil nömrə 7.

8778

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi**E. S. Karşteynbaumun**

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzgin) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-

ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrəzi-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Berlin Darülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Diş həkimi M. B. Şternin

Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Süni dişlər qayırır. Qızıl ənglər və damaqlar qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8757

Doktor Ağahüseyn Kazimov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet,

Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

8057

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dişin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronovski küçə 17 nömrəli evdə, paradı qapıdan.

8753

Zəhmət (məsai) bürosu

Bakı Şəfqət Bacıları İttifaqı şəfqət bacılarını gecə işlərinə, iynə vurmağa, masaj etməyə müərriflik [tövsiyə] edir. İttifaq öz işçilərinin işlərinə cavabdehdir. Xahiş edənlər bu adresə müraciət edə bilərlər: Budaqovski və Malakanski küçələrin küncündə nömrə 16/22, mənzil 6. Konkanın mənzili. Telefon nömrə 14-08. Büro bütün gün açıqdır.

8755

Müvəqqəti müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Sülh ətrafında

səh. 226. “Qeysəri-məğlub”: 1888-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olan Almaniya imperatoru II Vilhelm nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

səh. 229. “OSVAQ” (Osvedomitelnoye Aqentstvo: Məlumat Agentliyi): Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin məlumat və propaqanda orqanı olmuşdur.

Nəzarətlərdə

səh. 230. “Yaxın Şərqdə Amerika Müavinət Cəmiyyəti”: Əsası 1915-ci ildə “Erməni və suriyalılara yardım üzrə Amerika Komitəsi” [American Committee for Armenian and Syrian Relief] kimi qoyulmuş, sonrakı dövrlərdə Yaxın Şərqə yardım üzrə Amerika Komitəsi [American Committee for Relief in the Near East] və Yaxın Şərq Fondu [Near East Foundation] adıyla fəaliyyətini davam etdirmişdir.

Müsahibə

səh. 233. “həm də ucuz çatsınlar”: qəzetdə “çatsınlar” yerinə “satsınlar” getmişdir.

“dəstmal (?)”: sual işarəsi (?) qəzetdə getmişdir.

Türküstanın siyasi əhvalı

haqqında bəyanat

səh. 236. “Əfqanıstan əmiri öldürüldükdən sonra...”: Əfqanıstan əmiri Həbibulla xanın 20 fevral 1919-cu ildə suiqəsd nəticəsində öldürülməsindən sonra, kiçik qardaşı Nəsrulla xan 21-28 fevral tarixlərində əmir olmuşdur. Daha sonra Həbibulla xanın kiçik oğlu Əmənulla xan taxta keçmiş və

1926-cı ilə qədər Əfqanıstan əmiri, 1926-1929-cu illərdə isə Əfqanıstan şahı olmuşdur. Həbibulla xanın böyük oğlu İnaşatulla xan isə 1929-cu ildə 3 gün müddətində Əfqanıstan şahı olmuşdur.

İzçilik

səh. 238. “İzçilik ingiliscə “Scout”un tərcüməsidir.”: qəzetdə “Scout” sözü latın hərfləriylə yığılmışdır.

“İzçi (Scout) səhrada, meşədə gəzər”: qəzetdə “Scout” sözü latın hərfləriylə yığılmışdır.

səh. 240. “Şerlok Holms”: ingilis yazıçısı Artur Konan Doyleun məşhur detektiv qəhrəmanı.

“Nat Pinkerton”: XX əsrin əvvəllərində məchul alman müəllifi tərəfindən yaradılan və Avropada məşhur olan detektiv qəhrəmanı.

Zəhmətkeş Ziyalılar İttifaqında

səh. 242. “Salyan qışlaqları məsələsi”: qəzetdə “Salyan” yerinə “Süleyman” getmişdir.

Gürcüstanda

səh. 244. “K. S.”: 1914-1919-cu illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet olan “Kavkazskoye slovo” nəzərdə tutulur.

İzhari-təşəkkür

səh. 245. “Süleymankənd”: indiki Salyan rayonunun Çuxanlı kəndi.